

สรุปเนื้อหาการเสวนาธรรม ครั้งที่ 8 – 10

ครั้งที่ 8 วันที่ 13 กรกฎาคม 2549

เป็นการสนทนาในเรื่อง “อารมณ์ก่อนตาย” โดยผู้สนทนาชี้ให้เห็นว่า บุคคลทุกคนที่ยังมีกิเลสอยู่เมื่อตายไปแล้วจะต้องเกิดอีก อาจเกิดในสุคติภูมิ หรือทุคติภูมิ ขึ้นอยู่กับการให้ผลของกรรมในปฏิสนธิกาล ซึ่งเกิดติดต่อกันทันทีหลังจากผู้นั้นตายลง ปัจจัยสำคัญที่บ่งบอกถึงการเกิดในภพใหม่ก็คืออารมณ์เมื่อใกล้ตาย ในภพเก่าเรียกว่าอารมณ์ก่อนตาย ซึ่งมี 2 ฝ่าย คือฝ่ายกุศล และฝ่ายอกุศล ถ้าผู้ใดตอนใกล้ตายจิตเป็นกุศล กุศลจิตที่เกิดขึ้นเมื่อใกล้ตายจะเปิดทางให้กุศลกรรมที่บุคคลนั้นเคยทำไว้ในภพนี้ หรือภพก่อน ทำหน้าที่ส่งผลในปฏิสนธิกาลทำให้เกิดในสุคติภูมิ แต่ถ้าผู้ใดตอนใกล้ตายจิตเป็นอกุศล อกุศลจิตที่เกิดขึ้นเมื่อใกล้ตายจะเปิดทางให้ออกุศลที่บุคคลนั้นเคยทำไว้ในภพนี้ หรือภพก่อนทำหน้าที่ส่งผลในปฏิสนธิกาล ทำให้เกิดในทุคติภูมิ

อารมณ์ใกล้ตาย มี 3 ประเภท คือ กรรมอารมณ์ กรรมนิมิตอารมณ์ คตินิมิตอารมณ์ อารมณ์ทั้ง 3 อย่างนี้จะปรากฏอย่างใดอย่างหนึ่งแก่บุคคลผู้ใกล้ตาย การทำความเข้าใจถึงอารมณ์ก่อนตาย เท่ากับเตรียมตัวตาย และเตรียมตัวเกิดใหม่ มีประโยชน์ทั้งต่อตัวเองและบุคคลใกล้ชิด สำหรับตนเองนั้นเมื่อเข้าใจแล้วจะได้หมั่นทำจิตใจให้คุ้นเคยกับกุศลบ่อย ๆ ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้จิตใกล้ตายสามารถหยั่งลงสู่อารมณ์ฝ่ายกุศลได้ง่าย และหากญาติมิตรผู้ใกล้ชิดถึงคราวใกล้จะตายเราสามารถช่วยเหลือ โดยน้อมจิตใจผู้นั้นให้เข้าสู่อารมณ์ฝ่ายกุศล พร้อมทั้งหลีกเลี่ยงมิให้เกิดบรรยากาศไม่ดีที่ทำให้จิตใจผู้นั้นเกิดอกุศล ทั้งนี้เพื่อเปิดทางให้กุศลกรรมของบุคคลนั้นมาส่งผลในปฏิสนธิกาล ให้นำไปเกิดในสุคติภูมิ เป็นการช่วยเหลือข้ามภพข้ามชาติทีเดียว

ครั้งที่ 9 วันที่ 17 สิงหาคม 2549

หัวข้อสนทนาคือเรื่อง “บุญ” บุญเป็นคำที่ยิ่งใหญ่มาก ทุกคนอยากได้บุญ เพราะบุญคือธรรมชาติที่มีลักษณะไม่มีโทษ ให้ผลเป็นความสุข บุญเป็นนามธรรมที่จับต้องไม่ได้ แต่เป็นสภาวะอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในจิตใจ จิตใจที่เกิดบุญเรียกว่ากุศลจิต ซึ่งมี 3 ระดับ คือ มหากุศล ฌานกุศล และโลกุตตรกุศล

- มหากุศล เป็นสภาวะที่เกิดขึ้นในจิตในขณะที่บุคคลงดเว้นจากอกุศลทั้งปวง หรือขณะที่ปฏิบัติตามแนวของบุญกิริยาวัตถุ 10 ซึ่งในขณะนั้นสภาพธรรมหลาย ๆ อย่าง ได้เกิดขึ้น เช่น ศรัทธา (ความเชื่อและเลื่อมใสในพระรัตนตรัย และเชื่อเรื่องกรรม) สติ (ความระลึกในอารมณ์ที่เกี่ยวข้องด้วยกุศลธรรม) หิริ (ความละอายบาป) อโลภะ (ความไม่ย่อภาคและไม่ติดในกามคุณอารมณ์) เป็นต้น
- ฌานกุศล เป็นกุศลขั้นละเอียดและให้ผลไพศาลกว่ามหากุศล กล่าวคือ ผู้ที่ได้ฌาน ย่อมสามารถเข้าฌานสมาบัติเพื่อเสวยสุขในฌานหรือทำอภิญญาได้ และหากบุคคลนั้นตายไป วิบากของฌานย่อมส่งผลให้ไปเกิดในพรหมภูมิ ฌานกุศล เกิดกับบุคคลที่เจริญสมถภาวนา โดยใช้อารมณ์

ของกรรมฐานอย่างใดอย่างหนึ่งใน 25 อย่าง เพื่อให้จิตตั้งมั่นและแนบแน่นในอารมณ์เดียวจนสามารถบรรลุฌานจิต ถือเป็นกุศลขั้นสูงกว่ามกุศล

- โลกุตตรกุศล เป็นกุศลจิตขั้นสูงสุดที่มีคำสอนเฉพาะในพุทธศาสนาเท่านั้น โลกุตตรกุศล เป็นจิตที่เกิดแก่ผู้ปฏิบัติวิปัสสนาจนสามารถเห็นแจ้งอริยสัจจ์ และบรรลุมรรคจิต ซึ่งเป็นจิตที่สามารถประหารกิเลสได้โดยเด็ดขาด เป็นการตัดวงจรของวัฏฏะให้สิ้นไป อันไปความพ้นทุกข์อย่างแท้จริง

การสนทนาครั้งนี้ ได้พูดถึงถึงมกุศลเป็นหลัก เพราะเป็นเรื่องใกล้ตัว ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของชาวพุทธ มกุศลจิต นอกจากให้ผลเป็นความสุขดังกล่าวมาแล้ว ยังเป็นบันไดขั้นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การเจริญกุศลขั้นสูงขึ้น การที่จะรู้ว่าเมื่อใดจิตเรากิดมกุศลหรือไม่ ให้ดูที่สภาวะธรรม 25 ประการ ที่เรียกว่าโสภณเจตสิก 25 (ตามเอกสารที่แจก) ว่าเกิดขึ้นหรือไม่ แต่ครั้งอาจเกิดไม่ครบทั้ง 25 ประการ และบางครั้งอาจมีบางอย่างเด่น เช่น ในขณะที่ให้ทาน โลภะจะเด่น ในขณะที่ดเว้นจากฆ่าสัตว์ อโทสะจะเด่น ส่วนจิตที่เป็นอกุศล จะมีอกุศลเจตสิก 14 ประการ เกิดขึ้น แต่ครั้งอาจเกิดไม่ครบ ทั้ง 14 ประการ แล้วแต่เวลาไหนกิเลสตัวใดจะเด่น เช่น ขณะที่โกรธ โทสะจะเด่น ในขณะที่ยากได้ โลภะจะเด่น ขณะที่มีความเย่อหยิ่งถือตัว มานะจะเด่น ซึ่งเราสามารถนำสิ่งเหล่านี้มาประเมินภาวะจิตใจของเราที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้

ครั้งที่ 10 วันที่ 29 กันยายน 2549

การสนทนาถึงธรรมชาติของจิต จิต คือธรรมชาติที่รู้อารมณ์ จิตรับอารมณ์ได้ 6 ทาง คือ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย และทางใจ อารมณ์ที่จิตรับ มี 3 ประเภท คือ อารมณ์ดียิ่ง อารมณ์ดีธรรมดา และอารมณ์ไม่ดี เมื่อรับอารมณ์แล้วจิตจะปรุงแต่งเป็นกุศลบ้าง อกุศลบ้าง แล้วแต่บุคคล อกุศลบางอย่างที่มีกำลังและขาดการยับยั้งด้วยสติ อาจเพิ่มกำลังก่อให้เกิดทุจริตทางกาย ทางวาจา ทางใจ กลายเป็นอกุศลกรรมบถ 10 ประการ ซึ่งจะให้ผลเป็นอกุศลวิบาก ทำให้ได้รับผลเป็นทุกข์ หากเมื่อใดที่มีเจตนางดเว้นจากอกุศล ซึ่งมีวัตถุที่พึงงดเว้นเป็นอารมณ์ ก็จะเป็นกุศลกรรมทางกาย ทางวาจา และทางใจ 10 ประการ แต่เนื่องจากกุศลเป็นสภาวะที่กว้างมาก การอธิบายถึงกุศลกรรม 10 ยังไม่ครอบคลุมกุศลได้ทั้งหมด จึงได้กล่าวถึงบุญกิริยาวัตถุ 10 อันเป็นความดีที่ควรกระทำเพื่อให้เกิดกุศลกรรมเพิ่มขึ้น โดยการสนทนาครั้งนี้ได้กล่าวรายละเอียดในบุญกิริยาวัตถุข้อเดียวคือข้อที่ 1 ทานมัย เพื่อให้ผู้ร่วมสนทนาเกิดความรู้ความเข้าใจในการให้ทาน เช่น ให้ด้วยศรัทธา ให้ด้วยความเคารพ ให้ด้วยความอนุเคราะห์ ให้โดยไม่กระทบตนและผู้อื่น ให้ด้วยปัญญา ให้ด้วยเจตนา 3 กาลครบถ้วน ให้ทานตามกาล รวมทั้ง การให้ที่มีฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา แก่กล้า หากผู้ใดมีความเข้าใจในทานกุศล และนำไปปฏิบัติถูกต้อง ผลของทานจะมีผลมาก และมี

อานิสงส์มาก ในทางตรงข้ามผู้ที่ให้ทานโดยขาดความเข้าใจ อาจทำให้กุศลที่เกิดขึ้นมีกำลังน้อย หรือกลายเป็นโอฬาสีกรรมคือกรรมที่ไม่มีโอกาสส่งผล ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าเสียดายยิ่ง